

Część I
Zadania testowe**Zadanie 1. (1 pkt)**

Podkreśl nazwę sądu, do którego obywatel może wnieść skargę kasacyjną.

- a) Naczelny Sąd Administracyjny   c) Trybunał Konstytucyjny
b) Sąd Apelacyjny   d) Trybunał Stanu

Zadanie 2. (1 pkt)

Margaret Thatcher to polityk:

- a) liberalny   c) chadecki
b) konserwatywny   d) socjaldemokratyczny

Zadanie 3. (1 pkt)

Uporządkuj chronologicznie polskie konstytucje.

- a) Konstytucja III RP   c) Konstytucja marcowa
b) Konstytucja kwietniowa   d) Konstytucja PRL

1) — .....   2) — .....   3) — .....   4) — .....

Zadanie 4. (1 pkt)

Pojęciu *dezintegracja* odpowiada znaczeniem pojęcie:

- a) konsolidacja   c) rozpad
b) połączenie   d) umocnienie

Zadanie 5. (2 pkt.)

Zaznacz, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe, wpisując poniżej P (zdania prawdziwe) lub F (zdania fałszywe).

Obszary działalności Unii Europejskiej

- A. W ramach wspólnej polityki rolnej Unia Europejska wypłaca rolnikom tzw. dopłaty wyrównawcze, które pochłaniają około połowy jej budżetu.
B. Wspólna polityka handlowa Unii służy ochronie rynku wewnętrznego eksportera.
C. Unia Europejska już od 1 stycznia 1999 roku wprowadziła wspólną walutę – euro.
D. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa stanowi trzeci filar Unii Europejskiej.
E. Polityka przemysłowa Unii wspiera postęp naukowo-techniczny państw członkowskich oraz rozwój przemysłów strategicznych.
F. Część swoich środków Unia przeznacza na organizowanie współpracy pomiędzy regionami, realizując w ten sposób tzw. zasadę subsydiarności.

A. _____ B. _____ C. .... D. .... E. .... F. ....

Zadanie 6. (1 pkt)

Wymień dwie cechy społeczeństwa postindustrialnego.

1) .....

2) .....

Zadanie 7. (1 pkt)

Idea integracji europejskiej ożywiła się po II wojnie światowej. Podaj przyczynę społeczno-gospodarczą i prawnopolityczną zintensyfikowania wysiłków zjednoczeniowych w tym okresie.

a) społeczno-gospodarcza

.....
.....
.....

b) prawno-polityczna

.....
.....
.....

Zadanie 8. (1 pkt)

Wyjaśnij w jednym zdaniu, czym jest skarga konstytucyjna.

.....
.....
.....

Zadanie 9. (1 pkt)

Wymień trzy zależności, które obowiązują pomiędzy aktami prawnymi różnego rzędu w Rzeczypospolitej.

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....

Zadanie 10. (1 pkt)

Podaj nazwę organu, który sprawuje nadzór nad działalnością samorządu terytorialnego w zakresie spraw budżetowych.

.....

Zadanie 11. (2 pkt.)

Zapoznaj się z rysunkiem Andrzeja Mleczki i odpowiedz na pytanie.

Podaj pełne nazwy państw, których współpraca została przedstawiona na rysunku.

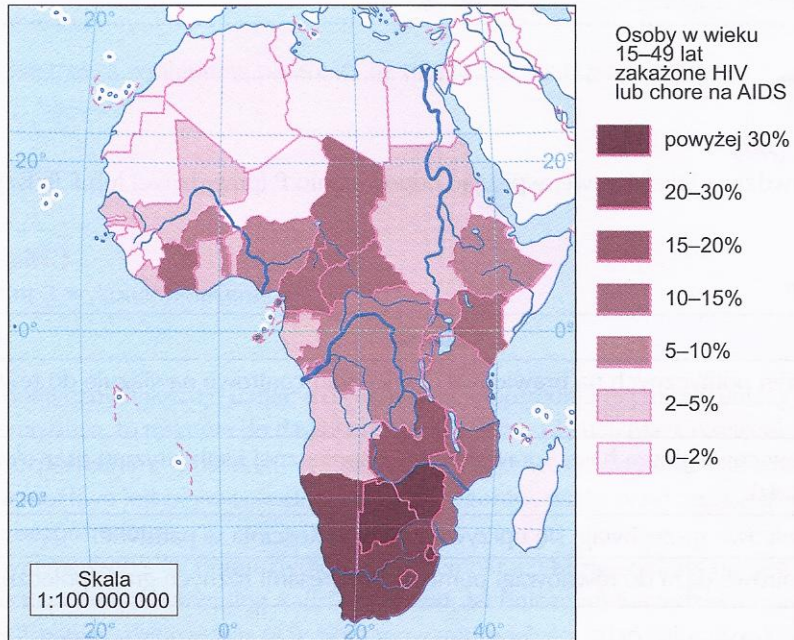
- 1) .....
- 2) .....

Zadanie 12. (3 pkt.)

Na podstawie mapy odpowiedz na pytania.

Odsetek dorosłych osób (15–49 lat) zakażonych HIV i chorych na AIDS na kontynencie afrykańskim
 (Dane z 1999 roku, uaktualnione)

A. Podaj nazwy dwóch państw afrykańskich, w których najprawdopodobniej brak danych na temat osób z HIV/AIDS.

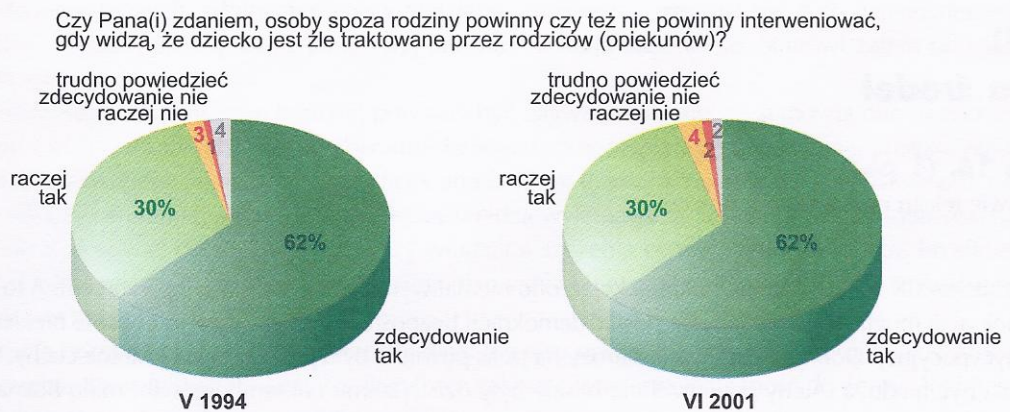
- 1) .....
- 2) .....

B. Podaj nazwę jednego z państw afrykańskich, w którym problem HIV/AIDS jest największy na kontynencie.

- 1) .....

Zadanie 13. (2 pkt.)

Zapoznaj się ze źródłem statystycznym i odpowiedz na pytanie.

Źródło: CBOS 2001

Przedstaw, jak zmieniła się liczba zwolenników i przeciwników interwencji w sprawie źle traktowanych dzieci w latach 1994–2001.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 14. (1 pkt)

Zaznacz zdania prawdziwe lub fałszywe, wpisując odpowiednio P (prawdziwe) lub F (fałszywe) obok zamieszczonego zdania.

Doktryny polityczne

	Zdania	P lub F
A	Podział doktryn politycznych na prawicowe, lewicowe i centrowe nawiązuje do rewolucji francuskiej.	
B	Doktryny prawicowe głoszą hasła sprawiedliwości społecznej i solidaryzmu oraz równości wszystkich ludzi.	
C	Doktryny lewicowe sprzeciwiają się uprzywilejowaniu Kościoła w państwie.	
D	Doktryny centrowe dążą do równowagi pomiędzy interesami różnych grup społecznych.	

Zadanie 15. (1 pkt)

Do charakterystyki okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną dopisz w odpowiednim miejscu ich nazwy.

Charakterystyka	Nazwa
A. Sytuacja, w której człowiek nie rozumie znaczenia swoich czynów lub nie jest w stanie kierować swoim postępowaniem, często z powodu choroby psychicznej.	
B. Działanie, które zmierza do odparcia zamachu na dobro społeczne lub dobro jednostki. W sytuacji tej człowiek podejmuje takie działania, które w innych okolicznościach byłyby karane.	
C. Jest wyłączony z odpowiedzialności karnej tylko w sytuacji, gdy wykonujący go żołnierz lub policjant nie zdaje sobie sprawy, że popełnia czyn zabroniony.	

Część II

Analiza źródeł

Zadanie 16. (1 pkt)

Na podstawie tekstu nr 1 wykonaj polecenie.

Tekst nr 1

Do początków XIX wieku ideał demokracji kojarzono niemal wyłącznie z ateńskim jej wzorcem. A to oznaczało, że demokracja mogła przybrać jedynie postać demokracji bezpośredniej czy — jak to obecnie niekiedy mówimy — partycypacyjnej. Dobrze zbudowana starożytna polis powinna była posiadać dwie istotne cechy. Po pierwsze — miała być nieduża (Ateny powierzchnią bliskie były dzisiejszemu Luksemburgowi) i mało liczna. Gromadzenie wszystkich obywateli — a trzeba pamiętać, że stanowili oni mniejszość mieszkańców polis — było stosunkowo proste i technicznie możliwe. (...) Arystoteles mógł napisać: państwo (...) jeśli ma ich (mieszkańców) zbyt

wiele, jest wprawdzie samowystarczalne (...), ale nie jako państwo, gdyż ustrój niełatwo wówczas może istnieć: ktoś bowiem będzie wodzem nadmiernie wielkiej masy albo kto Heroldem bez głosu Stentora? Małe państwo było jednolite kulturowo i obyczajowo. Ludzie znali się lepiej i mocniej też odczuwali zarówno swoją bliskość, jak i współzależność. Państwo nie było też, jak jest obecnie, abstrakcyjnym bytem, znanym z gazet lub pośrednictwa biurokracji, ale czymś, co istniało realnie lub stawało się w całej złożoności na każdym posiedzeniu eklezji.

P. Śpiewak, *Demokracja partycypacyjna*, „Wiedza i Życie” nr 3/1997

Wymień warunki, które muszą wystąpić w państwie, by mogła tam funkcjonować demokracja partycypacyjna.

.....

.....

Zadanie 17. (3 pkt.)

Na podstawie tekstu nr 2 wykonaj polecenia.

Tekst nr 2

Mimo że realizm polityczny nakazuje uznać dziś demokrację pośrednią czy reprezentacyjną za jedynie technicznie i politycznie możliwą, to tęsknota do dawnych jej form wcale nie ucichła. Co więcej, nurt myślenia i eksperymentowania z bezpośrednimi sposobami rządzenia pozostaje wcale aktywny. Nie rozstrzygając na razie, w jaki sposób i na ile możliwe jest ożywienie dziś ateńskich wzorów, warto przyjrzeć się głównym argumentom na rzecz demokracji bezpośredniej.

Zacznijmy od najważniejszego. W opinii zwolenników demokracji bezpośredniej nie jest ona tylko „zimnym projektem”, jak chce tego brytyjski socjolog Ralf Dahrendorf, technicznym narzędziem rozwiązywania problemów i nieuchronnych napięć zbiorowych przy poszanowaniu wielości zdań (pluralizm), swobody wyrażania opinii i różnorodnych interesów. (...)

Zwolennicy demokracji partycypacyjnej mogą powoływać się na klasyka liberalnej myśli Johna Stuarta Milla, który w połowie XIX wieku pisał z niezwykłą energią i zdecydowaniem: praktyka spraw sądowych i politycznych podnosiła daleko wyżej umysłowy poziom obywateli w Atenach aniżeli w jakimkolwiek innym społeczeństwie (...). Tam, gdzie nie masz takiej szkoły rozumu publicznego, nie ma też zwykłego poczucia, że ludzie prywatni (...) mogą mieć jakiegokolwiek inne obowiązki względem społeczeństwa oprócz posłuszeństwa i uległości rządowi; nie ma żadnego bezinteresownego poczucia wspólności z dobrem wspólnym. I kilka zdań dalej, podsumowując swe rozważania Mill zauważył, że tam, gdzie ludzie nie mają nawyku wspólnego działania i roztrząsania spraw publicznych, tam bliźni może być tylko współzawodnikiem i tam moralność prywatna jest biedna, a o moralności publicznej mowy nawet nie ma. (...)

Zwolennicy demokracji partycypacyjnej mogą więc zasadnie dalej argumentować: ostre oddzielenie mechanizmów demokracji od kultury, obyczajów, politycznych nawyków obywateli jest niczym nieuzasadnione. Efekt politycznych wyborów — twierdzą — jest funkcją obywatelskich umiejętności, a te można kształtować jedynie poprzez żywe uczestnictwo w życiu publicznym. Demokracja bezpośrednia wychowuje więc obywateli, kształci ludzi odpowiedzialnych, zdolnych do współdziałania, samoorganizowania się. A co najważniejsze, pogłębia obywatelskie kompetencje i sprawia, że głosują oni oraz działają racjonalnie. Stanowi zatem podglebie demokracji reprezentacyjnej. (...)

Formy oddolnego władania tym bardziej powinny być zagwarantowane, że stanowią one równocześnie sposób kontroli władz centralnych. Ustroje liberalno-demokratyczne wspierają się na znanej szeroko regule równowagi władz i sił, zwanej z angielską regułą *check and balance* (hamuj i równoważ). Odnosi się ona nie tylko do obszarów władzy centralnej, a więc relacji między władzą wykonawczą, ustawodawczą i sądowniczą, ale również daje się zastosować do stosunków między władzami szczebla centralnego i lokalnego. Im silniejsze będą gminy i inne ośrodki oddolnego społecznego zorganizowania obywateli, tym mniejsza rola urzędów i polityków ogólnokrajowych. (...)

Demokracja bezpośrednia ma zaspokajać nie tylko interesy polityczne systemu, ale również ważne psychologiczne potrzeby obywatelskie, do jakich zaliczyłbym zakorzenienie, przynależność do grupy i jej integrację oraz dumę wynikającą ze zbiorowego wysiłku.

P. Śpiewak, *Demokracja partycypacyjna*, „Wiedza i Życie” nr 3/1997

A. Wymień sześć zadań demokracji partycypacyjnej.

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....
- 4) .....
- 5) .....
- 6) .....

B. Podaj definicję reguły *check and balance*.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 18. (2 pkt.)

Na podstawie tekstu nr 3 wykonaj polecenia.

Tekst nr 3

Jak wiadomo, Szwajcaria nie istnieje. Nie należy do Unii Europejskiej i nie dzieje się w niej nic, co mogłoby zwrócić uwagę międzynarodowych mediów. (...)

Szwajcaria nie istnieje również z innego powodu: nie jest państwem w zwykłym tego słowa znaczeniu, tylko związkiem 26 w znacznej mierze samodzielnych państweczek, zwanych kantonami. (...)

Mało tego: Szwajcarzy nie są pewni, czy są narodem, choć w ich konstytucji są wymienione cztery „języki narodowe” (niemiecki, francuski, włoski i retoromański) oraz dwie instytucje określone tym przymiotnikiem: Rada Narodowa, odpowiadająca Sejmowi, i Narodowy Bank Szwajcarski. Inne ogólnoszwajcarskie organy władzy nie są nazywane „narodowymi”, tylko (zależnie od tłumaczenia) „federalnymi” lub „związkowymi”. Natomiast pojęcie, któremu w polskiej konstytucji odpowiada słowo „naród”, a mianowicie „wszyscy obywatele”, w konstytucji szwajcarskiej jest oznaczone jako „Volk” czy „peuple”, co dosłownie odpowiada polskiemu słowu „lud” i jest pozbawione konotacji etnicznych.

Zresztą ogólnoszwajcarskich organów władzy jest niewiele. Nie ma tu Trybunału Konstytucyjnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Krajowej Rady Sądownictwa, Najwyższej Izby Kontroli ani Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Nie ma więc też dyskusji o tym, czy te instytucje powinny być apolityczne. Natomiast sędziowie Sądu Federalnego i Prokurator Federalny są wybierani przez parlament z klucza partyjnego, przeciw czemu nikt nie oponuje.

Można by sądzić, że Szwajcaria cierpi na niedowład instytucji demokratycznych.

A przecież Szwajcarzy chwalą się, że są najstarszą i najlepszą demokracją świata. (...) Jaki stąd wniosek? Ano taki, że dla demokratycznego i praworządnego funkcjonowania państwa ważniejsze od instytucji są obyczaje i mentalność. (...)

Potężnym środkiem kontroli poczynań polityków jest instytucja referendum. Głosuje się tu kilka razy do roku i zwykle w więcej niż jednej sprawie naraz, a głosowanie nie dotyczy mniej lub bardziej ogólnikowych pytań (jak to bywa w innych krajach, łącznie z Polską), tylko konkretnych tekstów prawnych. Rząd i parlament muszą się dobrze nagłowić, zanim uchwalą ustawę, która ma szansę otrzymania aprobaty „ludu”.

Z. Marzys, *Tako rzecze lud. Demokracja po szwajcarsku*, „Tygodnik Powszechny” z 19.04.2006 r.

A. Określ, jaki rodzaj demokracji panuje w Szwajcarii.

.....

B. Wymień trzy, inne niż wymienione w tekście, sposoby bezpośredniego udziału w sprawowaniu władzy przez obywateli we współczesnym państwie demokratycznym.

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....

Zadanie 19. (2 pkt.)

Na podstawie rysunku Henryka Sawki odpowiedz na pytania.

A. Nazwij rodzaj demokracji, której dotyczy rysunek Henryka Sawki.

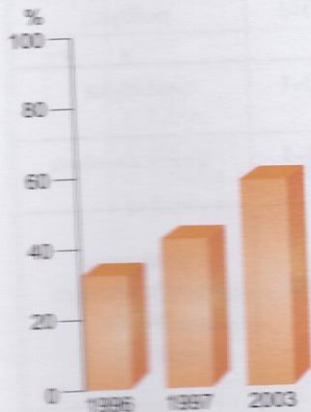
.....
.....

B. Nazwij problem, którego dotyczy rysunek.

.....
.....

Zadanie 20. (2 pkt.)

Na podstawie wykresu odpowiedz na pytania.

A. Podaj, jakie nazwy noszą referenda przeprowadzone w Polsce w następujących latach:

- 1996 — .....
- 1997 — .....
- 2003 — .....

B. Podaj imię i nazwisko polskiego prezydenta, który sprawował urząd w czasie, gdy przeprowadzone zostały wyżej wymienione referenda.

- 1996 — .....
- 1997 — .....
- 2003 — .....

Część III

Zadanie rozszerzonej wypowiedzi

Zadanie 21. (20 pkt.)

Temat 1

Oceń i przedstaw zadania co najmniej czterech form demokracji partycypacyjnej we współczesnych państwach demokratycznych. Zajmij stanowisko w debacie na temat: *czy demokracja pośrednia daleka jest od prawdziwego ideału demokratycznego sposobu sprawowania władzy?*, podając trzy argumenty na poparcie swojego stanowiska. Wymień dwa przykłady rozwiązań, inne niż stosowanie form demokracji bezpośredniej, które pomogą zwiększyć wpływ obywateli na sprawowanie władzy w państwie.

Temat 2

Ustosunkuj się do duńskiego pomysłu zastosowania Internetu jako sposobu na bezpośredni udział obywateli w sprawowaniu władzy. Podaj po cztery argumenty za i przeciw takiemu rozwiązaniu. Przedstaw możliwości zastosowania demokracji internetowej w Polsce, uwzględniając różnorodne argumenty. Porównaj sytuację w Danii i Polsce dotyczącą wprowadzenia demokracji partycypacyjnej poprzez Internet, omawiając trzy aspekty.

W wybranej pracy wykorzystaj dwa materiały źródłowe zawarte w tym arkuszu.

Wybieram temat nr .....